

Högskoleprov

DELPROV 1: ORD

Anvisningar

Varje uppgift inleds med ett understruket ord. Under detta finns fem svarsförslag, av vilka Du skall välja det som bäst anger innebörden av det understrukna ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1.

vidsynt

- A förnöjd
- B försiktig
- C förvirrad
- D förnäm
- E fördomsfri

Vidsynt betyder ungefär samma sak som fördomsfri. Börja med att markera det rätta svaret i provhäftet. Därefter skriver Du svaret i svarshäftet. Om denna uppgift hade ingått i provet skulle Du alltså ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
E		

Övningsexempel 2.

ryssja

- A garnvinda
- B fiskeredskap
- C torkställning
- D sång
- E smideshård

En ryssja är ett fiskeredskap. Fiskeredskap är svarsförslag B. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit B i svarshäftet.

1	2	3
E	B	

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 30 uppgifter.

PROVTID: 15 minuter

VÄND INTE BLAD FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. mutation

- A överföring
- B sammanbållning
- C hopklumpning
- D bekämpning
- E förändring

2. understundom

- A sällan
- B ibland
- C samtidigt
- D alltid
- E ofta

3. deportera

- A avslöja
- B pantsätta
- C förvisa
- D förvara
- E hemlighålla

4. valhänt

- A respektlös
- B erfaren
- C illasinnad
- D tafatt
- E modig

5. schatull

- A tunnel
- B källa
- C koja
- D täcke
- E skrin

6. grotesk

- A vidunderlig
- B rörande
- C fordrande
- D missbelåten
- E högtidlig

7. ränna

- A smälta
- B sina
- C stupa
- D spricka
- E stelna

8. utsaga

- A befallning
- B antagande
- C påstående
- D förfrågan
- E tillägg

9. metronom

- A taktmätare
- B höjdmätare
- C bullermätare
- D ljudmätare
- E kraftmätare

10. ansa

- A dölja
- B sköta
- C offra
- D tvinga
- E hjälpa

11. saktmodig

- A stel
- B beskedlig
- C ängslig
- D fånig
- E noggrann

12. iris

- A synnerven
- B hornhinnan
- C näthinnan
- D regnbågshinnan
- E linsen

13. besudla

- A lägga beslag på
- B föra bakom ljuset
- C smutsa ner
- D göra obrukbar
- E slarva bort

14. vandel

- A levnadssätt
- B personlighet
- C tidsfördriv
- D livsåskådning
- E dödsångest

15. nitisk

- A obalanserad
- B sparsam
- C höjdragen
- D plikttrogen
- E lättsinnig

16. blissera

- A klippa
- B kanta
- C måtta
- D stärka
- E vecka

17. baneman

- A fanbärare
- B dråpare
- C välgörare
- D tjänare
- E tiggare

18. kräkla

- A biskopsstav
- B hattnål
- C griptång
- D vattenödlia
- E särskorpa

19. yster

- A snäll
- B virrig
- C stolt
- D vek
- E livlig

20. appellera

- A tvinga
- B motverka
- C nämna
- D urskulda
- E vädja

21. batist

- A tygsort
- B bergart
- C kryddväxt
- D verktyg
- E tabelldjur

22. amorf

- A bestämd
- B fullständig
- C hemlighetsfull
- D obetydlig
- E fornlös

23. tillmäle

- A upplysning
- B samtycke
- C fullmakt
- D skällsord
- E upprepning

24. lisa

- A vrede
- B tröst
- C skam
- D sorg
- E ånger

25. vital

- A skicklig
- B munter
- C spänstig
- D klok
- E modig

26. karburator

- A kylare
- B startmotor
- C motorvärmare
- D förgasare
- E strömfördelare

27. schackra

- A utpressa
- B förskingra
- C muta
- D köpslå
- E hota

28. ränker

- A dåliga vanor
- B falska löften
- C listiga planer
- D hårda ord
- E slätra fraser

29. succession

- A hjälp
- B lycka
- C följd
- D början
- E slut

30. anamma

- A döma ut
- B spjūrna emot
- C göra intryck på
- D ansvara för
- E tillägna sig

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprov

DELPROV 1: ORD
Anvisningar

Varje uppgift inleds med ett understruket ord. Under detta finns fem svarsförslag, av vilka Du skall välja det som bäst anger innebörden av det understrukna ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1.
vidsynt

- A förnöjd
- B försiktig
- C förvirrad
- D förmä
- E fördomsfri

Vidsynt betyder ungefär samma sak som fördomsfri. Börja med att markera det rätta svaret i provhäftet. Därefter skriver Du svaret i svarshäftet. Om denna uppgift hade ingått i provet skulle Du alltså ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
E		

Övningsexempel 2.
ryssja

- A garnvinda
- B fiskeredskap
- C torkställning
- D säng
- E smideshård

En ryssja är ett fiskeredskap. Fiskeredskap är svarsförslag B. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit B i svarshäftet.

1	2	3
E	B	

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 30 uppgifter.

PROVTID: 15 minuter

VÄND INTE BLAD FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. mutation

- A överföring
- B sammanhållning
- C hopklumpning
- D bekämpning
- E förändring

2. understundom

- A sällan
- B ibland
- C samtidigt
- D alltid
- E ofta

3. deportera

- A avslöja
- B pantsätta
- C förvisa
- D förvara
- E hemlighålla

4. valhant

- A respektlös
- B erfaren
- C illasinnad
- D tafatt
- E modig

5. schatull

- A tunnel
- B kärva
- C koja
- D täcke
- E skrin

6. grotesk

- A vidunderlig
- B rörande
- C fordrande
- D missbelåten
- E högtidlig

7. rädda

- A smälta
- B sina
- C stupa
- D spricka
- E stelna

8. utsaga

- A befallning
- B antagande
- C påstående
- D förfrågan
- E tillägg

9. metronom

- A taktmätare
- B höjdmätare
- C bullermätare
- D ljudmätare
- E kraftmätare

10. ansa

- A dölja
- B sköta
- C offra
- D tvinga
- E hjälpa

11. saktnodig

- A stel
- B beskedlig
- C ängslig
- D fånig
- E noggrann

12. iris

- A synnerven
- B hornhinnan
- C näthinnan
- D regnbågshinnan
- E linsen

13. beslå

- A lägga beslag på
- B föra bakom ljuset
- C smutsa ner
- D göra obrukbar
- E slarva bort

14. vandel

- A levnadssätt
- B personlighet
- C tidsfördriv
- D livsåskådning
- E dödsångest

15. nitisk

- A obalanserad
- B sparsam
- C högdragen
- D plikttrogen
- E lättsinnig

16. plissera

- A klippa
- B kanta
- C måtta
- D stärka
- E vecka

17. baneman

- A fanbärare
- B dråpare
- C välqörare
- D tjänare
- E tiggare

18. kräkla

- A biskopsstav
- B hattnål
- C griptång
- D vattenödda
- E sårskorpa

19. yster

- A späll
- B virrig
- C stolt
- D vek
- E livlig

20. appellera

- A tvinga
- B motverka
- C nämna
- D urskulda
- E vädja

21. batist

- A tygsort
- B bergart
- C kryddväxt
- D verktyg
- E fabeldjur

22. amerf

- A bestämd
- B fullständig
- C hemlighetsfull
- D obetydlig
- E formlös

23. tillmäle

- A upplysning
- B samtycke
- C fullmakt
- D skällsord
- E upprepning

24. lisa

- A vrede
- B tröst
- C skam
- D sorg
- E ånger

25. vital

- A skicklig
- B munter
- C spänstig
- D klok
- E modig

26. karburator

- A kylare
- B startmotor
- C motorvärmare
- D förgasare
- E strömfördelare

27. schackra

- A utpressa
- B förskingra
- C muta
- D köpslå
- E hota

28. ränker

- A dåliga vanor
- B falska löften
- C listiga planer
- D hårda ord
- E slitna fraser

29. succession

- A hjälp
- B lycka
- C följd
- D början
- E slut

30. anamma

- A döma ut
- B spjärna emot
- C göra intryck på
- D ansvara för
- E tillägna sig

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA
DINA SVAR.

Högskoleprov

DELPROV 2: NOG

Anvisningar

Varje uppgift har en inledning som innehåller en fråga markerad med fet stil. I inledningen kan också finnas viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som innehåller olika slags information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Pröva noggrant de olika svarsförslagen innan Du besvarar uppgiften.

Svarsförslagens innebörd

- A i (1) men ej i (2) = Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
 B i (2) men ej i (1) = Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
 C i (1) tillsammans med (2) = För att få tillräcklig information måste man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
 D i (1) och (2) var för sig = Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
 E ej genom de båda påståendena = inte ens genom att utnyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

Övningsexempel

En viss typ av mässing framställs av enbart koppar och zink. Hur många kg koppar går åt för att framställa ett ton mässing?

- (1) 20 kg mässing innehåller 6 kg zink.
 (2) Koppar och zink blandas i proportionen 7:3.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

Informationen i påstående (1) räcker för att besvara frågan. Informationen i påstående (2) är också tillräcklig. Eftersom båda påståendena var för sig innehåller tillräcklig information är svarsförslag D rätt. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
D		

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 20 uppgifter.

PROVTID: 40 minuter

VÄND INTE BLAD FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. Studiemedlen är uppdelade i en bidragsdel och en lånedel. Från början utgjorde bidragsdelen 25 procent av studiemedlen. Hur stor andel av studiemedlen för en heltidsstuderande utgjordes av bidrag höstterminen 1984?

- (1) Under höstterminen 1984 fick en heltidsstuderande 3 272 kr i studiemedel per månad.
 (2) Av de studiemedel som höstterminen 1984 utbetalades till en heltidsstuderande var lånedelen 3 030 kr per månad.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

2. I Sverige är hamnar och lastageplatser antingen kommunala eller icke-kommunala. Hur många kommunala hamnar och lastageplatser fanns det i Sverige år 1983?

- (1) De kommunala hamnarna och lastageplatserna utgjorde 50 procent av det totala antalet i Sverige.
 (2) På varje kommunal hamn och lastageplats gick det en icke-kommunal.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

3. En vuxen person, vars verkliga kroppsvikt är 75 kg, får med en fart av 70 km/h en krockvikt som motsvarar 4 000 kg. Vilken krockvikt får ett barn, vars verkliga kroppsvikt är 20 kg, med en fart av 70 km/h?

- (1) Barnets krockvikt är 75 gånger så stor som den verkliga kroppsvikten.
 (2) Barnets krockvikt är 1 480 kg över den verkliga kroppsvikten.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

4. Två travhästar A och B deltar i samma tävling. Hästarna travar med jämn fart och tävlingen börjar när A befinner sig 20 m före B. **Efter hur lång tid kan man räkna med att B hinner ifatt A?**

- (1) A använder i genomsnitt 2,9 sekunder längre tid per 1 000 m än vad B gör.
 (2) A och B travar med en genomsnittsfart av 1 minut 19,9 sekunder respektive 1 minut 17,0 sekunder per 1 000 m.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

5. Vid antagning till högskolans utbildningslinjer förekommer 4 kvotgrupper. Vårterminen 1982 antogs 6 141 personer från dessa kvotgrupper. **Hur stor andel av de antagna antogs från kvotgrupp 1?**

- (1) 51,47 procent av de antagna antogs från annan kvotgrupp än kvotgrupp 1.
 (2) 3 161 personer antogs från annan kvotgrupp än kvotgrupp 1.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

6. I ett litet samhälle, där alla var friska, insjuknade en femtedel av invånarna. **Hur många invånare insjuknade i samhället?**

- (1) 12 000 invånare i samhället förblev friska. En tredjedel av de insjuknade var barn.
 (2) Antalet vuxna som insjuknade motsvarade $2/15$ av samhällets invånare.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

7. År 1982 präglade myntverket sammanlagt 263 813 190 mynt. Hur många femkronor präglade myntverket detta år?

- (1) Värdet av femkronorna utgjorde 77 procent av de präglade myntens värde.
(2) Sammanlagt präglades mynt för 238 462 972,20 kronor.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

8. Vid en fartkontroll körde 40 procent av de 260 passerande personbilar med för hög hastighet. Hur många personbilar överskred fartbegränsningen med 40 km/h eller mer?

- (1) 1/10 av antalet passerande personbilar överskred fartgränsen med mellan 20 km/h och 30 km/h.
(2) 39 av de passerande personbilar överskred fartgränsen med mer än 30 km/h men med mindre än 40 km/h.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

9. Under perioden januari - oktober 1983 registrerades sammanlagt 14 241 lastbilar och bussar. Hur många bussar registrerades?

- (1) Under perioden januari - oktober 1982 registrerades sammanlagt 13 467 lastbilar och 1 054 bussar.
(2) Om man jämför perioden januari - oktober 1983 med motsvarande period 1982 så minskade antalet registrerade lastbilar med 1,83 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

10. Hur många gånger större är Q jämfört med P?

- (1) 99 procent av P är 30 procent av Q.
- (2) Q är 300 procent av P.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

11. År 1981 var antalet invandrare till Sverige det minsta sedan år 1974. År 1974 var antalet invandrare 37 430 personer och av dessa kom 19 362 från Norden, 10 054 från övriga Europa och 8 014 från övriga världen. Med hur många personer hade invandringen från Norden minskat år 1981 jämfört med år 1974?

- (1) År 1974 utgjorde invandrare från Norden 51,7 procent av samtliga invandrare och år 1981 var motsvarande tal 32,7 procent.
- (2) År 1981 var antalet invandrare 32 272 och av dessa kom 10 564 från Norden.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

12. Svenska fiskare fångade rekordåret 1983 fisk till ett sammanlagt värde av 662 miljoner kronor. Hur stor var fångstens sammanlagda vikt?

- (1) Totalt fångades 130 000 ton sill/strömming till ett värde av 245 miljoner kr.
- (2) Om man undantar torsk och sill/strömming fångades totalt 92 264 ton övrig fisk till ett värde av 203 miljoner kr.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

13. Hur många gånger dyrare var företagens arbetskostnader per anställd i Sverige jämfört med i USA år 1979?

- (1) Om indextalet för arbetskostnader per anställd sätts till 100 i Sverige var motsvarande indextal 79 för USA.
 (2) Differensen mellan indextalen för arbetskostnader per anställd i Sverige och i USA var 21.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

14. Vid ett tillfälle kostade 1,8 kg gädda lika mycket som 2,1 kg torsk. Hur mycket kostade 1 kg gädda?

- (1) Gäddan kostade 2 kr mer per kg än torsken.
 (2) Torsken kostade 2 kr mindre per kg än gäddan.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

15. På en badort observerades under 60 dagar både temperatur, nederbörd och vindförhållanden. Hur många dagar hade man samtidigt både svalt, regnigt och blåst?

- (1) Under åtta dagar hade man vindstilla och under 42 dagar hade man uppehållsväder.
 (2) Under elva dagar hade man svalt och blåst väder. 46 av dagarna bjöd på varmt väder.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

16. Det fanns 610 auktoriserade campingplatser i Sverige år 1983. Besökarna på dessa campingplatser bodde antingen i husvagn, tält eller stuga. Hur stor andel av besökarna bodde i husvagn?

- (1) Nio gånger så många bodde i husvagn som i stuga. Övriga bodde i tält.
 (2) 2,1 gånger så många bodde i husvagn som i tält. Övriga bodde i stuga.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

17. Landet A hade under en 15-årsperiod ökat sin totala export, räknat i fast penningvärde, med 200 procent. Hade värdet av exporten från landet A till landet B ökat eller minskat under denna 15-årsperiod?

- (1) A:s export till B var vid periodens början 30 procent av A:s totala export och vid periodens slut 12 procent av A:s totala export.
 (2) B importerade i början av perioden varor värda 15 miljarder kr från A och i slutet av perioden var B:s import från A 15 procent av B:s totala import.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

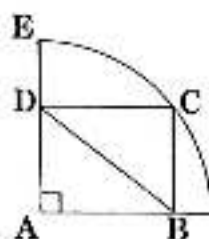
18. Hur många gånger större är vattenvolymen av Suorva vattenmagasin i Lule älv än volymen av Storumans vattenmagasin i Ume älv?

- (1) 84,5 procent av de båda magasinens sammanlagda volym skulle precis rymmas i Suorva vattenmagasin.
 (2) 15,5 procent av de båda magasinens sammanlagda volym skulle precis rymmas i Storumans vattenmagasin.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

19. ABCD är en rektangel som är inskriven i en kvartscirkel. Hur lång är diagonalen BD?

- (1) AD är 6,23 cm.
(2) DE är 4,07 cm.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

20. År 1981 hade Stockholms län 9,8 procent utländska medborgare och Gotlands län 0,7 procent utländska medborgare. Hur många procent av samtliga invånare utgjorde de utländska medborgarna i Sverige år 1981?

- (1) I Stockholms län fanns 150 070 utländska medborgare och i Gotlands län fanns 386 utländska medborgare.
(2) Om man undantar Stockholms och Gotlands län så var andelen utländska medborgare i de övriga 22 länen i genomsnitt 3,9 procent.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprov

DELPROV 3: LÄS

Anvisningar

Provet består av fyra texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text finns det sex uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag, varav ett är det rätta.

I vissa fall kan man klart urskilja ett svarsförslag som riktigt och övriga som felaktiga. I andra fall kan, vid en första anblick, flera svarsförslag verka mer eller mindre rimliga. Då måste man, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det svarsförslag som bäst överensstämmer med innehållet i texten.

OBSERVERA ATT UPPGIFTERNA SKALL LÖSAS UTIFRÅN DEN INFORMATION SOM GES I RESPEKTIVE TEXT.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 4 texter och 24 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

VÄND INTE BLAD FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Inte bara vildmark

Närmare 1 500 kulturlämningar inom en kvadratomil fjällmark — det är det sensationella resultatet av en ny inventeringsmetod. Tidigare kände man bara till 668 kulturlämningar totalt i lappmarkerna, vilket motsvarar 0,33 per kvadratomil. De tidigare inventeringarna gick i stort sett till så att man laste igenom litteratur och gjorde intervjuer innan man begav sig ut i terrängen. Eftersom inventeringarna inte gjorde några systematiska fältstudier utanför de anvisade platserna blev man beroende av vad de litterära källorna och sagesmännen kunde berätta.

Vårt undersökningsområde var 1,1 kvadratomil stort och beläget i gränstrakterna mellan Sareks och Padjelantas nationalparker i Jokkmokks kommun. Studien utfördes av Nordiska museet i samarbete med Riksantikvarieämbetet och med finansiering bl.a. från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och Kempelfonderna. Vi finkamade området — ungefär som om vi förutsättningslöst letade efter bortrappade värdeföremål. Arbetet pågick i fyra somrar och omfattar mer än två hundra inventeringsdagsverken.

Fynden blev som sagt överväldigande många och var av mycket olika slag och från olika tider. Det visade sig att det finns kulturlämningar i all slags terräng. Ynnigast är de på dalbotrassar där det är gott om vatten och bränsle och på slätterna där dalgångarna mynnar.

Hur mycket kan vanliga turister träffa på i fjällen? I princip lika mycket som en vetenskapligt tränad inventör, men visst krävs uppmärksamhet och iakttagelseförmåga. De lämningar som är både vanligast och lättast att upptäcka är härdarna, samlingar av stenar formade till en eleplats. Kanske ser man bara en stenring, delvis nedsjunken i marken.

Den har många gånger utgjort centrum i en tätkåta, som man dock inte ser spår av bortsett från någon kantsten som legat vid tätdukens yttre begränsning. Hittar man en härd, finns det ofta flera att upptäcka i närheten.

När man stöter på en boplats finns det säkerligen andra kulturlämningar i närheten, såsom olika slags förvaringsplatser för kött, mjölk och inventarier. Förvaringsplats för mjölk letar man efter på kalla ställen, tex vid en kalkälla med dess underbart friska och syrerika vatten. En sådan källa, där det ständigt strömmar vatten — den fryser inte på vintern — har människorna alltid satt stort värde på. Det är därför inte överligt att den lockat till sig en omfattande bosättning.

Har platsen varit bebodd en längre tid, kan man finna en ansamling av ben, som har lagts så att inte renskötarnas hundar har kunnat komma åt dem, tex i en klippspricka.

Om samerna har velat vistas på en plats flera veckor under året, kan man ha uppfört en torvkåta. Detta avslöjar tydliga spår.

Om man från boplatsen ser sig runt om i landskapet frånträder säkert någon renvall. Den lyser fortfarande fram som en grön gräslänta och har fått denna karaktär genom renarnas kontinuerliga trampande och gödslande av platsen. Nu är vallarna inte längre används till att buskvegetationen, som förkväver den tidigare gräsvallen. Renvallarna användes nämligen främst under den intensiva renskötselns tid, som varade från 1600-talet till en bit in på vårt århundrade, då samerna samlade renarna här för mjölkning, skiljning, kastning, kalvmärkning och slakt. Dessa vallar är att finna på platåliknande avsatser, uppe på en höjd, ure på en udde eller på en annan plats som har sin givna avgränsning.

Om boplatsen använts långt tillbaka i tiden, är det heller inte omöjligt att finna en kultplats i trakten — kanske inte precis inpå boplatsen men ändå inom rimligt avstånd. En sådan plats kan naturen ha format till något som gjorde att den utövade en lockelse på folk att just där bedriva sin kult. Kultplatsens centrum är ofta skyddat ovanifrån av en utskjutande klippa.

Det kan också finnas någon grav i närheten, även om denna förlämnings typ är relativt sällsynt. Under kristen tid, dvs från och med 1600-talet har det i stället gällt att förvara den döde över barmarks-säsongen i avvaktande på vintertid, då den döde lättare kunde föras till vigd jord.

De människor som saknat bostad har vid dåligt väder kunnat utnyttja av naturen formade skydd. Man kan i ex se hur folk försökt att få en jämn och bekväm underlag eller byggt en skyddande mur framför en halvöppen grotta. Sådana här primitiva skydd har säkerligen använts i alla tider.

En annan typ av kulturlämningar, som varit bostäder i form av ett slags torvhus, är de s.k. stalotomterna. Dessa har daterats till vikingatiden och dess bebyggare är att söka i norsk bosättning.

Långt innan den intensiva renskötseln blev den förhärskande näringen i fjällen fanns det människor här, vilka utnyttjat landskapets möjligheter till jakt och fiske. För dem var vildrenen ett viktigt bytesdjur. Trohgen jagade de ofta i grupp. Spår från denna tid har vi i ett stort antal fångstgropssystem, belägna där man förmodat att renarna skulle dra fram. Man behöver inte tveka om att dessa människor var goda jägare.

Uppgifter till texten

Inte bara vildmark

1. Det finns enligt texten en typ av förelärelse som är ofta förekommande och lätt att hitta och som sedan kan leda vidare till andra lämningar. Vilken är det?

- A Renvallen
- B Kanistenen
- C Eldstaden
- D Tervkåtan

2. Gravar är relativt sällsynta kultur lämningar i fjällen. Varför?

- A De senaste fyra århundradena har få nya gravplatser iordningstänkts i fjällen, eftersom de döda skulle begravas på kristna kyrkogårdar.
- B Eftersom det varit svårt att gräva gravar när marken är frusen under vintern har man i stället fört bort de döda till gravplatser utanför de egentliga fjälltrakterna.
- C Gravar har endast kunnat grävas under barmarkssäsongen, som är ganska kort i fjällen.
- D De flesta gravar har iordningstänkts då marken varit frusen och har därmed successivt raserats vid snösmältningen.

3. Vilken var, enligt texten, en av erfarenheterna man gjorde då en ny metod för inventering praktiserades?

- A Det är nödvändigt att koncentrera fältstudierna på ett mindre område.
- B Kulturlämningar finns var som helst i landskapet.
- C Letningen underlättades av de tidigare förstudierna.
- D Man kunde avverka långt större undersökningsområden än tidigare.

4. Hur beskriver författaren skillnaden mellan den gamla och den nya inventeringsmetoden?

- A Den nya metoden bygger framför allt på noggranna fältstudier, medan man med den gamla metoden inte gjorde några fältstudier alls.
- B Den nya metoden bygger framför allt på noggranna fältstudier, medan den gamla metoden framför allt byggde på litteraturstudier och intervjuer.
- C Den nya metoden bygger på mer målriktade fältstudier, medan den äldre byggde på ospecificerade översikter.
- D Den nya metoden utnyttjar i hög grad lokalkännedom och lekmanakunskap, medan den äldre mer byggde på vetenskapliga fältstudier.

5. Om man är ute efter att finna en renväll, vilka tecken i landskapet bör man då titta efter?

- A Kalikällor där man kunnat förvara mjölk, kött och dylikt.
- B Riklig buskvegetation.
- C Platser med en naturlig avgränsning, av tex en bäck.
- D Av naturen formade skydd dit renskötarna kunnat ta sin tillflykt.

6. Är det tänkbart att stalotomternas invånare lämnat efter sig gravplatser?

- A Ja, eftersom de kan vara från förkristen tid då man ännu inte förde de döda ner till vigd jord.
- B Ja, eftersom de är från en tid då man oftast förblev bofasta och byggde hus.
- C Nej, eftersom de är från den tid då man börjat föra de döda till vigd jord.
- D Nej, eftersom stalotomternas bebyggare kom från Norge och begravde de döda där.

Tuberkulos

Tuberkulos orsakas av en bakterie som tillhör släktet *Mycobacterium* med många arter och stor spridning i naturen. De flesta arterna är ofarliga för människan. *Mycobacterium tuberculosis* och *Mycobacterium leprae* är dock arter, som orsakat mänskligheten stor skada.

Tuberkulos hos människan orsakas framförallt av den humana (*Mycobacterium tuberculosis*), men den bovin (*Mycobacterium bovis*) och vissa andra arter, tex den aviära (*Mycobacterium avium* intracellulare), kan även framkalla sjukdom. Egentligen borde inte något annat än sjukdom orsakad av *Mycobacterium tuberculosis* kallas tuberkulos, men av historiska och traditionella skäl, samt för att sjukdomsbilderna liknar varandra, har "tuberkulos" blivit ett samlingsnamn.

Den vanligaste formen av smittspridning är genom droppinfektion. Ju intimare kontakten är mellan en sjuk och hennes omgivning, desto större kan den inandade dosen bli och följaktligen risken för infektion. Denna kan utvecklas till en primärtuberkulos som oftast är helt symptomfri. Ibland kan den ge symptom i form av lät feber och sjukdomsskänsla, eventuellt torrhosta. Inom tuberkuloforskningen förekommer begreppet tuberkulosis tidtabell, dvs sjukdomen genomgår ett antal tydliga stadier, varav primärinfektionen är det första. Därefter följer den postprimära perioden, inom vilken man skiljer på tidig och sen postprimär sjukdom.

Vad är det då som sker vid en infektion? Låt oss ta lungtuberkulosens förlopp som exempel. Inandade tuberkelbakterier orsakar en försvarsreaktion genom att individens immunapparat stimuleras och bla orsakar en förökning av de lymfoida cellerna. Lungans lymfkörtlar förstöras. Denna process tar 6 å 8 veckor från infektionstillfället (inkubationstiden). Om immunapparaten är i fullgott skick nedkämpas bakterierna och efterlämnar en immunitet, dvs de mot tuberkelbakterierna specialiserade försvarscellerna, som har förmåga att "känna igen", har blivit så många att de vid en eventuell ny infektion genast kan nedkämpa inkräktarna utan att sjukdomen ens hinner uppstå. Detta kallas försvärd motståndskraft (resistens).

Ibland räcker inte försvaret, antingen för att det är defekt eller för att den inandade bakteriedosen varit för stor. Tuberkelbakterierna förökar sig och fortsätter att stimulera till en ökning av antalet försvarsceller, primärreaktionen övergår i en manifest sjukdom, den postprimära tuberkulosen. Försvarscellerna i blod och vävnader vandrar mot bakteriehärden och en viss sort av dem (makrofager) bildar så småningom en knötta (tuberkel). Så länge bakterierna förökar sig mer än försvarscellerna växer tuberkeln (produktiv form av tbc). Konglomerat av dem kan bli stora och inkräkta på normala vävnader och deras funktion, i fallet lung-

tuberkulos såndes på andningen. En viktig försvarscellsfunktion är förmågan att bryta ner cellernas äggvita. Det drabbar inte bara bakterien utan även omgivande normala vävnader (exsudativ form av tbc). Denna nedbrytning kan bli så stor att det bildas hålrum i lungan (kaverner). Vävnaden blir skor och såväl blodkärl som bronkväggar kan brytas igenom och bakterierna spridas i kroppen eller hostas upp. Har ett kärl i en bronkvägg gått sönder, blir upphostningarna blodiga. Upphostningen utgör den största smittkällan. Vid ett ofullständigt utvecklar eller defekt försvar (tex hos spädbarn eller vid massling) kan bakterierna föröka sig ohammat och spridas till hela kroppen. Denna areaktiva sjukdomsform (miliartuberkulos) leder till, innan den effektiva kemoterapi var uppfunnen, snabbt till döden. Den produktiva formen av tuberkulos har ett mer kroniskt förlopp medan den exsudativa är akut och med sämre prognos. Gamla tiders "galopperande lungot", som inom några månader ledde till döden, var oftast en utpräglad exsudativ form.

Sjukdomen kan angripa kroppens alla organ. Den vanligaste formen är lungtuberkulos. Man räknar med att 70—80 % av sjukdomsfallen tillhör denna grupp. Andra former av tuberkulos är den ovan nämnda miliartuberkulosen, ibland kombinerad med tuberkulös hjärnhinneinflammation (meningit). Tidigare var lungsäcksinflammation (pleurit) ofta av tuberkulöst ursprung. Lymfkörteltuberkulos, njur-, hud-, ben- och ledtuberkulos är andra förekommande former av sjukdomen. En vanlig benbenämning på lymfkörteltuberkulos var under tidigare århundraden "skrotler" till följd av det grisliknande utseende som den sjuka fick (lat. scropha, sugga). Strupertuberkulos var före kemoterapiens tillkomst en mycket besvärlig komplikation till lungtuberkulos. Tarmtuberkulosen och halstymfkörteltuberkulosen orsakades ofta av bovin smitta via infekterad mjölk.

Både miliartuberkulosen och tuberkulös meningit tillhör främst det tidiga postprimära skedet i tuberkulosis tidtabell. De brukar uppträda i anslutning till eller strax efter en primärinfektion. Lungtuberkulosen utvecklas i anslutning till primærtuberkulosen eller inom något eller några år, undantagsvis ännu senare. Njur- och ledtuberkulos är oftast sena manifestationer.

Britt Inger Puranen. Tuberkulos.
Umeå Studies in Economic History 7. Umeå 1984.

Uppgifter till texten Relativistiskt kulturbegrepp

19. Vad har Sjögren och Sørensen gemensamt i sina teoretiska ansatser?

- A Båda ser den icke-kommersiella filmen som den mest betydelsefulla.
- B Båda förordar någon form av antropologiskt kulturbegrepp.
- C Båda betonar mellankrigstiden i filmhistorien.
- D Båda vill framhäva filmens konstnärliga värde.

20. Enligt Chaplin-recensenten finns det en svag punkt i Sørenssens avhandling om den norska arbetarfilmen. Vilken?

- A Han lägger omedvetet borgerliga statusvärderingar på arbetarfilmen.
- B Han har utgått från ett alltför avgränsat materialunderlag.
- C Han bortser i slutändan från de psykologiska och sociala behov arbetarfilmen fyller.
- D Han lyckas inte helt fånga sambandet med utvecklingen i en rad andra länder.

21. Hur kan man kortfattat beskriva orsakerna till varför Sørensen inte förmår knyta ihop den norska arbetarfilmens utveckling med den i Sverige och Danmark?

- A Han »binder ris för egen rygg»
- B Han »går över ån efter vatten»
- C Han »försöker sitta på två stolar samtidigt»
- D Han »vänder kappan efter vinden»

22. Varför har det enligt Sørensen varit problematiskt att kartlägga den europeiska arbetarfilmens utveckling?

- A Filmgenren har allmänt förbisetts och inte följts upp de senaste decennierna.
- B Många viktiga dokument och fakta är inte längre tillgängliga.
- C Denna typ av film har utvecklats utan större anknytning länderna emellan.
- D Arbetarrörelsen använde inte filmen i sin politiska kamp på ett organiserat sätt.

23. Vilken kritik riktar Sjögren mot den rådande paradigmen inom den etablerade filmvetenskapen?

- A Den övervärderar de psykologiska dimensionerna i filmskapandet.
- B Den är principiös och återspeglar okritiskt »vanligt folks» syn på film.
- C Den klargör inte vilka problemområden som ingår i dess filmuppfattning.
- D Den har en nedlåtande inställning gentemot filmer som åtnjuter popularitet hos den breda publiken.

24. Vad skulle ett paradigmskifte innebära för filmvetenskapen?

- A Filmer med »gammalt innehåll» kan ges nya former.
- B Motsättningen mellan »finkultur» och »skräpkultur» bryts ner.
- C En historisk återanknytning till äldre traditionella värderingar möjliggörs.
- D Dilemmat med tvärvetenskaplig forskning skulle kunna överbryggas.

Relativistiskt kulturbegrepp

Med Björn Sørenssens avhandling »Gryn i Norden. Norsk arbeiderfilm 1928–1940 i internasjonal perspektiv» öppnas annorlunda och spännande perspektiv, framför allt på grund av det tematiskt gränsoverskridande innehållet i relation till den »etablerade» filmhistoriens traditionella domäner. Men den är också en bok värd att uppmärksamma för sina metodiska ansatser.

I sin inledning till film/TV delen i antologin »Folklig och Kommersiell Konst» gör Olle Sjögren en intressant och stimulerande genomlysning av viktiga problemområden för vidare, tvärmedialt inriktad forskning.

Sjögren hör till dem som ser tendenser till ett sk paradigmskifte.⁸ Även humanvetenskaperna bör beröras av detta brytningskede »då ett givet brytningsmönster för vilka frågor som skall ställas och vilka problemområden som skall anses viktiga ersätts av ett annat».

Han skriver i fortsättningen:

»Nu börjar det för alla fler forskare kännas "naturligt" att spränga ramarna för det snäva konceptbegreppet och utgå från antropologins beskrivande och relativistiska kulturbegrepp, med dess möjligheter till analytiska helhetsperspektiv. Uppgiften blir här att sätta in alla kulturyttringar i deras konkreta funktionssammanhang, fråga efter deras roll och innebörder, vilka kulturmönster de speglar etc.»

Här ser jag åtminstone en möjlighet att relativisera och arbeta historiskt medvetet med filmbegreppet.

Vändningar från det gamla konsthistoriska referenssystemet dröjer sig dock enbart kvar. Sjögren inringar troligtvis detta dilemma i en beskrivning av de förhärskande attityderna till den »massmedierade kulturen» som ofta cirkulerar i offentligheten under beteckningar som »skräpkultur» och »trivialkultur». Han hävdar att ett kliché tankande blockerar en seriös diskussion och förståelse av »vilka psykiska behov och sociala funktioner som gjort dessa kulturyttringar så populära, vilka djupt rotade kulturmönster och grundupplevelser de speglar».

Olle Sjögren summerar:

»Det självklara brytningsmönstret har hela tiden angetts utifrån perspektivet hos en enda delkultur...»

Förträngningen av filminnehåll, som inte faller inom den horgerliga offentlighetens erfarenhetssfär, är ett arv som filmvetenskapen fått överta från den traditionella filmhistoriebeskrivningen. I dag gäller det den »massmedierade kulturen» och dess plats i forskningen.

Går vi tillbaka till mellankrigsperioden finner vi arbetarfilmen, som hittills varit praktiskt taget systematiskt reglerad i filmhistorien.

Men med Björn Sørenssens avhandling förfogar vi nu äntligen över ett försök till samlad framställning av hur arbetarrörelsen i Europa gjorde bruk av filmen i sin politiska kamp.

Det är dock ingen liten uppgift Sørensen förelagt sig. Han påpekar också själv att det, på grund av den organiserade arbetarfilmens »glömda» status, för varje år som går blir allt svårare att skriva dess historia.

Boken aktualiserar en del av problemen med att i ett enda »lyft» försöka ta fram dolda fakta och samband för att »korrigera» den traditionella filmhistorien. En svårighet är helt klart avgränsningen av det väldiga stoffet.

Hans dilemma består dels i viljan att rekonstruera den europeiska arbetarfilmen och informera läsaren om den, dels i ambitionen att låta det europeiska perspektivet ge upplysningar om utvecklingen inom den norska arbetarfilmen.

Konsekvensen av den konflikten blir att avsnitten om framför allt Danmark, Sverige och England för mig verkar som punktaedslag, tämligen isolerade från det övriga sammanhanget och utan större anknytning till den norska situationen. De utförligare kapitlen om Sovjet och Weimar hänger däremot organiskt samman och förmedlar också insikter om förbindelserna till den norska arbetarfilmen.

Kate Benz, Chaplin 174/juni 1981.

⁸ Med paradigmen menas den grundsyn och de regler (brytningsmönster) som för tillfället är rådande inom en vetenskapsområde. Ofta är forskarna medvetna om denna värderingsgrund som ändå styr det vetenskapliga arbetet.

Uppgifter till texten Tuberkulos

7. Vilken är förmodligen anledningen till att *mycobacterium tuberculosis* benämns som en sk human bakterieart?

- A Den orsakar oftast inte tuberkulos med dödlig utgång.
- B Den är den gemensamma bakteriearten för flera tuberkulosformer.
- C Den ger tuberkulossymptom framför allt hos människan.
- D Den har en motsvarande försvarscell i vårt immunförsvar.

8. Vilket av följande påståenden om tuberkulos är korrekt?

- A I det första stadiet i sjukdomens tidtabell förekommer i regel inga symptom.
- B Sjukdomen går oftast från ett akut till ett kroniskt tillstånd.
- C Tuberkulosen orsakas av infektioner, men är i sig själv ingen infektionssjukdom.
- D Sjukdomen är extremt smittosam, men endast i den primärinfektiva fasen.

9. Av vilken anledning är lungtuberkulosen den vanligaste tuberkulosformen?

- A Lungorna saknar försvarsceller och lymfkörtlar.
- B Spridningen sker genom droppinfektion.
- C Den blir manifest redan i första stadiet i tuberkulosens tidtabell.
- D Dess bakterier är mer resistenta än andra arter.

10. Vilken är en av försvarscellernas främsta uppgifter?

- A Att stimulera en ökning av makrofager.
- B Att motverka resistens innan sjukdom uppstår.
- C Att bryta ner andra cellers äggvita.
- D Att ersätta skadade vävnader.

11. Vilket av följande påståenden om millartuberkulosen är riktigt?

- A Den har en sen manifestation i tuberkulostidtabellen.
- B Den utvecklas när immuniteten är låg.
- C Den går oftast över i meningit med dödlig utgång.
- D Den tillhör såsom följdkomplikation den bovina arten.

12. Vad menar man med en exsudativ form av tuberkulos?

- A Sjukdomen koncentrerar sig till ett organ i kroppen där en överproduktion av bakterier leder till att tuberkler bildas, vilka sedan inkräktar på de normala kroppsvävnaderna.
- B Sjukdomen och dess förlopp underlättas dramatiskt därför att immunförsvaret är defekt och inte kan "känna igen" tuberkelbakterierna.
- C Sjukdomen sprids vidare genom att immunförsvaret slår ut även friska celler varvid bakterier förs vidare i kroppens cirkulationssystem.
- D Sjukdomen får ett snabbt genombrott då tuberkelinfektionen samverkar med en annan infektion (tex mässling) som redan tagit immunförsvaret i anspråk.

Rekrytering och utbildning av fältpersonal

Biståndspersonalens kunskaper och anpassningsförmåga avgör till stor del resultatet av biståndsin-satserna. SIDA behöver ett brett rekryteringsunderlag för att kunna få rätt person vid rätt tillfälle.

Den svenska arbetsmarknadens lagar och förordningar lägger i ökande grad hinder i vägen för många svenskar att ta anställning utomlands. Samtidigt planerar SIDA för en ökande medverkan av personal från Sverige.

Drygt 2 000 personer arbetar inom biståndet. Anställningsformerna skiftar. En form är att SIDA träffar avtal med ett företag, en organisation eller en institution att med hjälp av egen personal genomföra en viss insats. Antalet sådana s k konsultanställda i fält varierar starkt under åren med insatsernas tillkomst och avslutande men kan grovt räknat beräknas till cirka 1 000 personer.

En annan nyckelkategori inom biståndet är av SIDA kontraktanställd personal. Sådana personer kan t ex anställas som projektchefer och ansvariga gentemot mottagarlandets regering för den överenskomna insatsen. Därigenom fungerar de som samordnare mellan mottagarlandets myndigheter, biståndsgivaren och de konsulter som anlitas. Antalet kontraktanställda i fält är cirka 300.

Korttidsanställd personal anlitas alltmer. Korttidsanställningar ger flexibla tillskott av resurser till projekten. På vissa stationeringsorter är också förhållandena sådana att det är svårt att hålla långtidsstationerad personal där. Antalet korttidsanställningar uppgår till cirka 150 per år.

En ny form för personalbistånd är direktanställning. Svensk personal anställs av mottagarlandet och på dess villkor. Ett trettiotal direktanställda finns i Botswana och Zimbabwe. Andra länder som visar intresse för denna anställningsform är Lesotho, Kenya och Mocambique. De direktanställdas löner och övriga anställningsvillkor är desamma som för landets egna tjänstemän. Till detta kommer viss löneförstärkning samt ett socialförsäkringssystem, som betalas från den s k landramen.

Anställningsvillkoren för konsult- och kontraktanställd är så mycket bättre att det varit svårt att rekrytera den mer erfarna personal för direktanställning som u-länderna efterfrågar. För mottagarländerna är direktanställning ett attraktivt alternativ såväl av kostnadsskäl som för att man på den vägen skulle kunna anställa kompetent svensk arbetskraft även utanför sektorer som svenskt bistånd i första hand inriktas på. Direktanställning kan också komma att visa sig intressant för den svenska arbetsmarknaden genom att flera personer från Sverige skulle kunna få arbete i u-länder.

Personalbiståndet står inför ett generationsproblem när det gäller att bemanna kvalificerade tjänster, t ex projektledare, chefsrådgivare och specialistbefattningar. Särskilt svårt är läger inom jordbruksområdet. Mer måste göras för att ge i övrigt kvalificerade personer den u-landserfarenhet som mottagarländerna numera räknar med på viktiga poster. SIDA bedriver program för utveckling av den svenska resursbasen, t ex biträdande experter för FN samt "mindre utredningsuppdrag". För vissa nyckelkategorier har särskilda aktiviteter lagts upp.

Rekryteringen av biträdande experter för FN-organen har de senaste åren ifrågasatts p g a den höga kostnaden per anställd. Det tidigare målet att hålla 100 personer i fält har därför fått sänkas till 75. UNDP och FAO, som har flertalet biträdande experter i sina program, har nu gått med på åtgärder som sänker kostnaderna. SIDA håller f n på med en utvärdering av i vilken omfattning biträdande experter rekryterade sedan 1960 återkommit i bistånds- och annat utlandsarbete.

Ett ytterligare instrument för resursbasutveckling förbereds, nämligen ett program för biträdande experter inom det svenska bilaterala biståndet. Kvalificerade personer utan u-landserfarenhet skall få möjlighet att arbeta en tid i u-land tillsammans med erfarna biståndsarbetare. Uppdragets längd och uppläggning skall anpassas till vad som är lämpligt i det enskilda fallet. Programmet kommer att få en mer flexibel inriktning än det för biträdande experter inom FN. Styrelsen avser att separat återkomma med förslag om detta program för att kunna starta det under budgetåret 1984/85.

Både ur rekryteringssynpunkt och för biståndsarbetaren personligen är det viktigt att den som inte har ett arbete att återvända till i Sverige får hjälp att återinträda på den svenska arbetsmarknaden. Genom SIDA kan f n återvändande kontraktanställda och FN-anställda under fem månader få utföra särskilda uppdrag med biståndsanslutning. På grund av ökade svårigheter på den svenska arbetsmarknaden har denna anställningsform kommit att användas av allt fler hemvändande personer. För budgetåret 1985/86 beräknas 0,8 mkr för detta ändamål.

Ur LEDIGA UPPDRAG inom SIDA och FN:
SIDA 18 september 1984.

Uppgifter till texten

Rekrytering och utbildning av fältpersonal

13. Vilket tycks vara ett problem när det gäller direktanställningar i mottagarländerna?

- A Löne- och ersättningskostnaderna är för höga.
- B Anställningsformen tycks öka i sektorer utanför det sedvanliga biståndet.
- C Svårt att få tag i erfaren personal som ställer upp.
- D De anställda stannar i regel endast korta perioder.

14. Vilken typ av personal inom SIDA har i nuläget begränsats?

- A Biträdande experter för FN-organen.
- B Direktanställda tjänstemän i mottagarlandet.
- C Kvalificerad personal för bilateralt biståndsarbete.
- D Korttidsanställd jordbrukspersonal.

15. I X-land skall genomföras en alfabetiseringskampanj. SIDA träffar då ett avtal med Y-stads universitet för att få några av dess utbildningsexperter att delta i projektet. Det är ett exempel på hur SIDA arbetar. Ungefär hur stor del av SIDAS biståndspersonal är anställd på detta sätt?

- A 5 %.
- B 15 %.
- C 30 %.
- D 50 %.

16. Vilket är enligt texten ett av problemen inom personalbiståndet när det gäller att tillsätta t ex chefer och kvalificerad specialistpersonal?

- A Det blir svårare och svårare att genomföra korttidsanställningar på det området.
- B De tänkbara kandidaterna har inte den »rätta åldern».
- C De ekonomiska resurserna räcker inte för att erbjuda attraktiva löner.
- D Personalen saknar ofta fast arbete när de skall återvända hem till Sverige.

17. Av vilken anledning tycks länder som Botswana och Kenya föredra s k direktanställd personal?

- A Den är den mest välutbildade.
- B Den är lättast att rekrytera.
- C Den stannar längre tid i mottagarlandet än annan personal.
- D Den är billigare än annat personalbistånd.

18. Om du saknar fast arbete i Sverige, men ändå vill återvända hem efter utlandstjänstgöring, vilken typ av anställning inom SIDA är då att föredra i dagsläget?

- A Kontraktanställning.
- B Konsultanställning.
- C Korttidsanställning.
- D Direktanställning.

Högskoleprov

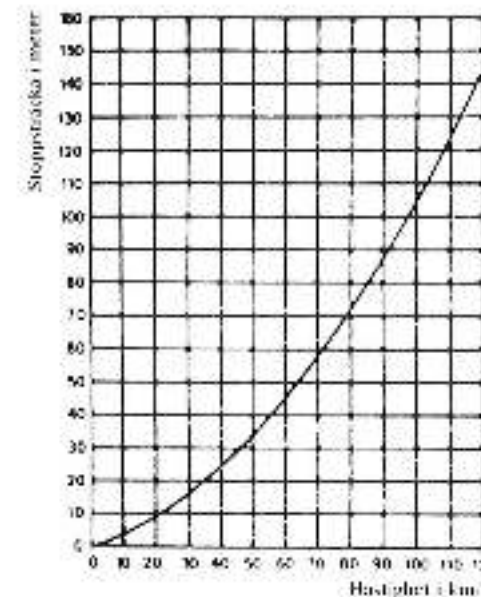
DELPROV 4: DTK

Anvisningar

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet har hämtats från olika källor och lyfts ur sitt ursprungliga sammanhang. Viss information har därför lagts till för att förklara vissa begrepp eller förhållanden.

Uppgifterna skall lösas med hjälp av den information som presenteras på respektive uppslag. Till varje uppgift finns fem svarsförslag, varav ett är det riktiga.

Övningsexempel

Antag att två bilar, var och en med en hastighet av 100 km/h, riskerar att kollidera kylare mot kylare. Hur lång är den minsta stoppsträcka de tillsammans behöver för att undvika kollision?

- A 90 meter
- B 100 meter
- C 105 meter
- D 190 meter
- E 210 meter

Samband mellan hastighet och stoppsträcka.

I figuren kan man avläsa att stoppsträckan vid en hastighet av 100 km/h är ungefär 105 meter. För att kollision mellan de två bilarna skall undvikas, måste den sammanlagda stoppsträckan vara minst 210 meter. Svarsförslag E är därför det riktiga. Om uppgiften hade ingått i provet, skulle Du ha skrivit E i svarshäftet.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 20 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

VÄND INTE BLAD FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

UTBILDNING OCH SOCIALGRUPP

Ungdomar födda 1948, 1953, 1958 och 1963 uppdelade efter kön, socialgrupp och verksamhet (utbildning) i 17-18-årsåldern. Procent.

Födda 1948	Verksamhet läsåret 1965/66	Män Socialgrupp			Kvinnor Socialgrupp		
		I	II	III	I	II	III
	3- och 4-årigt gymnasium	52	26	11	47	23	10
	Övrig utbildning	15	17	15	19	18	15
	Ej i utbildning	33	57	74	34	59	75
	Summa	100	100	100	100	100	100

Födda 1953	Verksamhet läsåret 1970/71	Män Socialgrupp			Kvinnor Socialgrupp		
		I	II	III	I	II	III
	3- och 4-årigt gymnasium	57	32	17	50	29	16
	Övrig utbildning	19	27	31	22	26	26
	Ej i utbildning	24	41	52	28	46	58
	Summa	100	100	100	100	100	100

Födda 1958	Verksamhet läsåret 1974/75	Män Socialgrupp			Kvinnor Socialgrupp		
		I	II	III	I	II	III
	3- och 4-årigt gymnasium	62	33	19	50	22	13
	Övrig utbildning	26	46	47	36	52	52
	Ej i utbildning	12	21	34	14	26	35
	Summa	100	100	100	100	100	100

Födda 1963	Verksamhet läsåret 1979/80	Män Socialgrupp			Kvinnor Socialgrupp		
		I	II	III	I	II	III
	3- och 4-årigt gymnasium	65	31	18	53	32	17
	Övrig utbildning	25	51	55	33	50	50
	Ej i utbildning	10	18	27	9	18	25
	Summa	100	100	100	100	100	100

Andelen elever från olika socialgrupper med höga betyg¹ i grundskolan som gått vidare till 3- och 4-årigt gymnasium. Årskull 1948, 1953 och 1958. Procent.

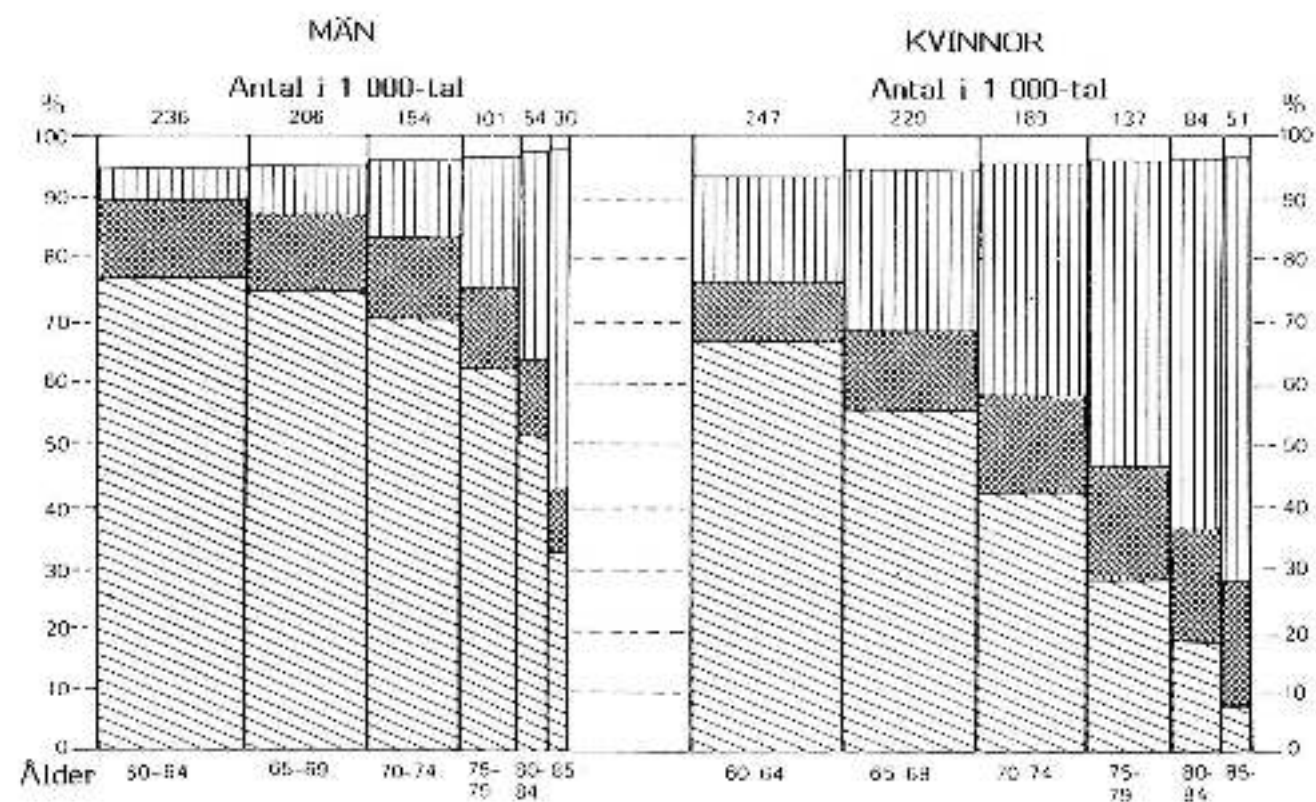
Födda	Män Socialgrupp			Kvinnor Socialgrupp		
	I	II	III	I	II	III
1948	78	59	46	68	47	34
1953	87	79	64	80	64	50
1958	93	83	72	74	48	37

¹ Elever med höga betyg = Elever som i betygsbetygande tillhör de 30 % bästa av sin årskull. För elever födda 1948 och 1953 avses medelbetyget i åk 6, och för elever födda 1958 avses medelbetyget i åk 9.

1. Hur förändrades andelen från socialgrupp II och III som deltog i övrig utbildning i 17-19-årsåldern om man jämför individer födda 1953 med individer födda 1963?
 - A Den hade ökat med några procent
 - B Den hade i det närmaste fördubblats
 - C Den var ungefär oförändrad
 - D Den hade minskat med några procent
 - E Den hade i det närmaste halverats

2. För vilken årskull och socialgrupp var skillnaden minst mellan andelen pojkar och andelen flickor med *höga* betyg i grundskolan som gått vidare till 3- och 4-årigt gymnasium?
 - A Födda 1940, socialgrupp III
 - B Födda 1953, socialgrupp II
 - C Födda 1953, socialgrupp I
 - D Födda 1958, socialgrupp II
 - E Födda 1958, socialgrupp I

CIVILSTÄND FÖR MÄN OCH KVINNOR, 60 ÅR OCH ÄLDRE, 1975

Antal män och kvinnor, 60 år och äldre, uppdelat på åldersgrupper, samt civilståndsfördelningen inom de olika åldersgrupperna 1975.

19. Vilka av följande lägenhetstyper utgjorde ungefär hälften av bostadsbeståndet 1970?

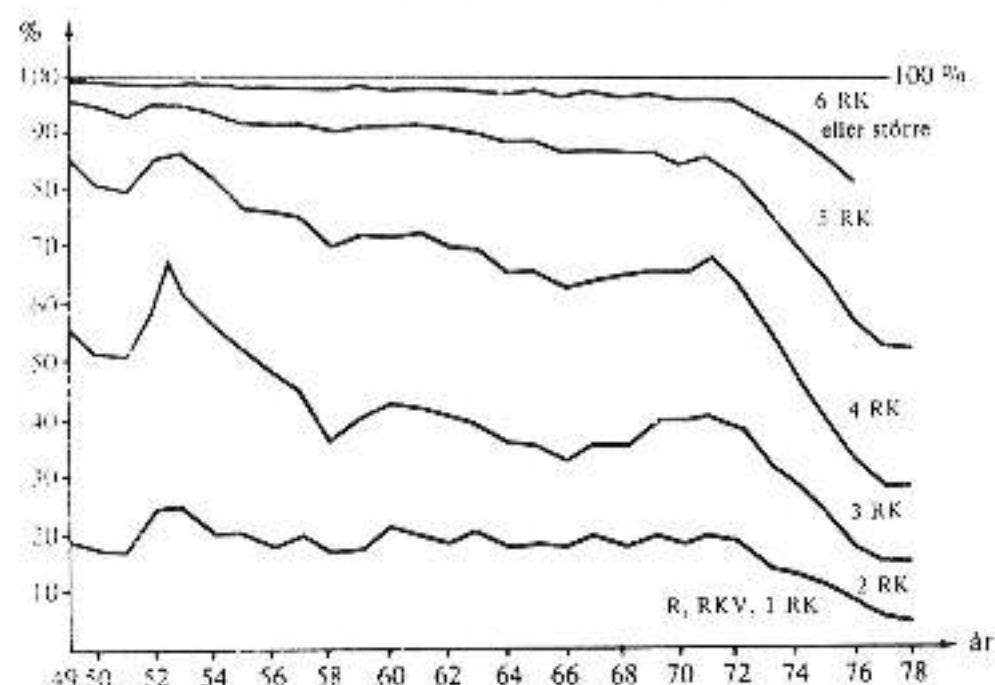
- A Ett rum, rum med kök och ett rum och kök
- B Två rum och kök och mindre
- C Tre rum och kök och mindre
- D Fyra rum och kök och mindre
- E Fem rum och kök och mindre

20. Ungefär hur stor andel av antalet rivna lägenheter svarade två rum och kök för 1969?

- A 20 procent
- B 30 procent
- C 40 procent
- D 60 procent
- E 80 procent

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

BOSTADSBESTÅNDET I SVERIGE

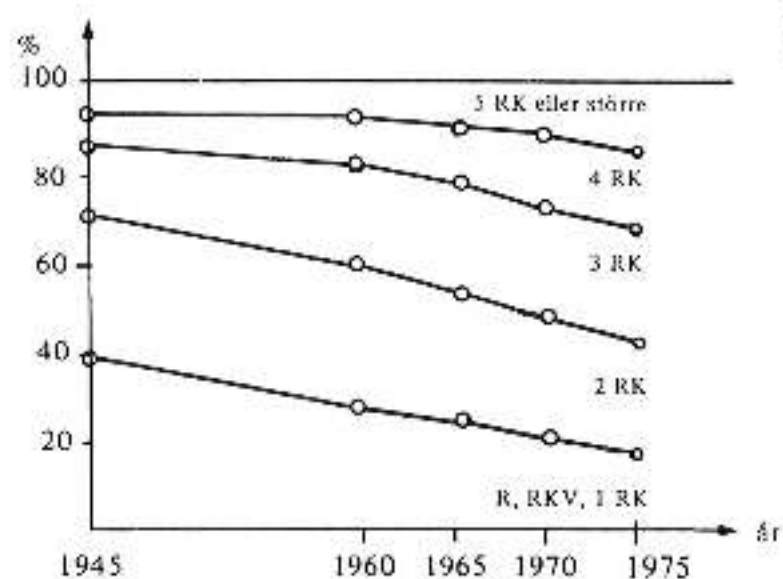
Bostadshyggandet 1949-1978. Färdigställda lägenheter, procentuell fördelning efter lägenhetsstorlek.

3. Ungefär hur många individer i åldern 80 år och äldre fanns det i Sverige år 1975?

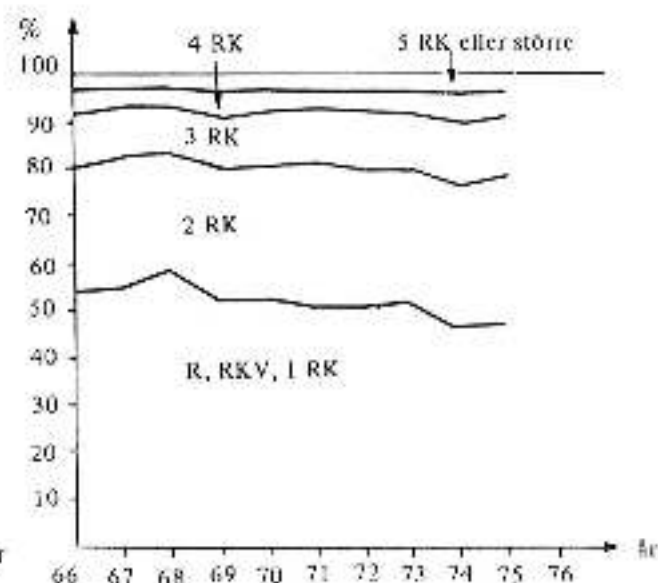
- A 54 000
- B 84 000
- C 140 000
- D 170 000
- E 220 000

4. I vilken åldersgrupp fanns 1975 den största andelen kvinnor som inte var eller inte hade varit gifta?

- A 65-69 år
- B 70-74 år
- C 75-79 år
- D 80-84 år
- F 85 och äldre

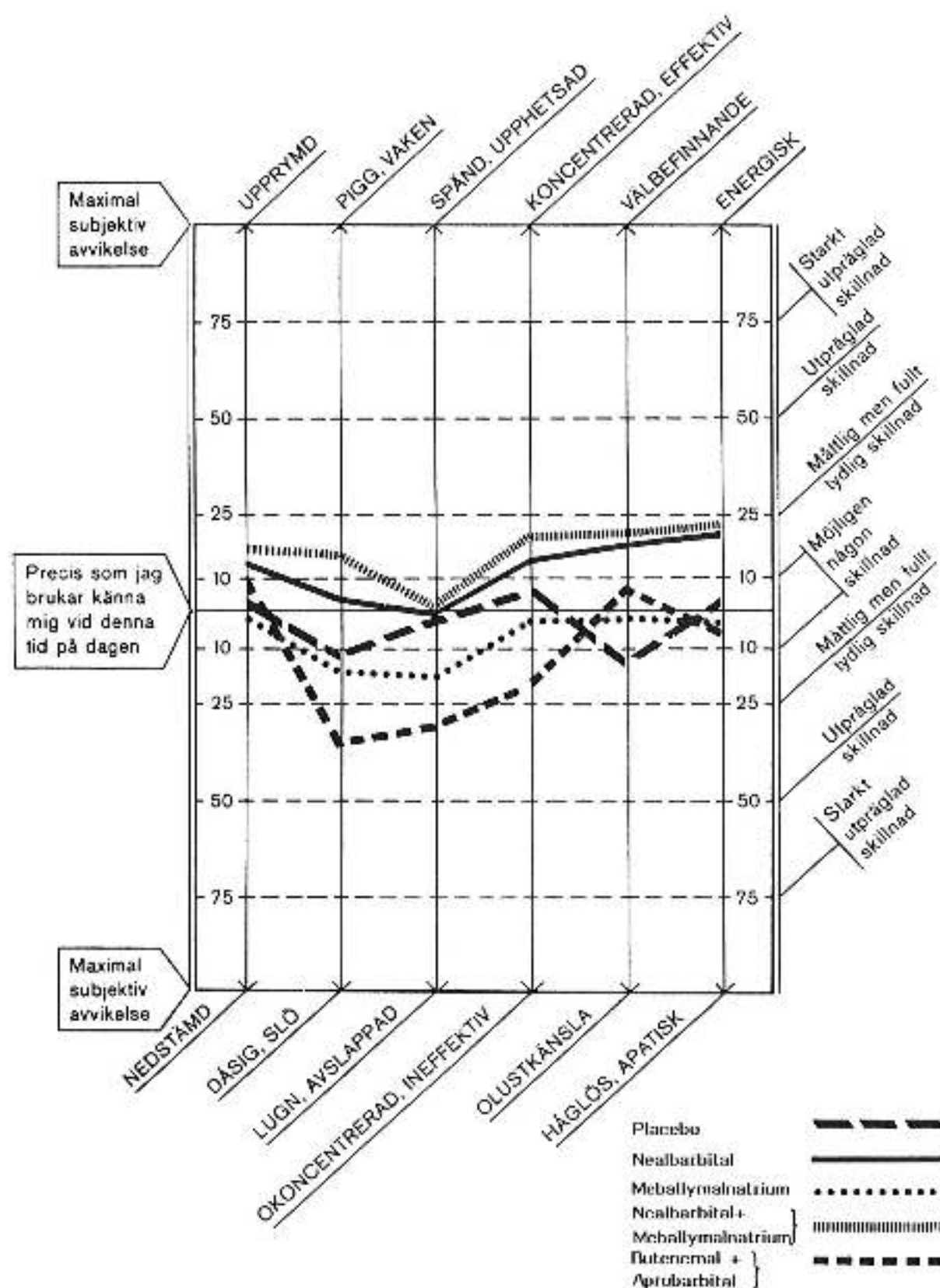
Bostadsbeståndet vid några tidpunkter (1945, 1960, 1965, 1970, 1975). Fördelning efter storleksklass.

Rivna lägenheter efter storlek, 1966-1975.

R = lägenheten består av endast ett rum
 RKV = lägenheten består av ett rum plus kök
 RK = rum och kök

SKATTNING AV OLIKA MEDICINERS EFFEKT

Genomsnittspröf av tolv försökspersoners skattning av hur ett antal preparat påverkar deras sinnesstämning, vakenhet, koncentrationsförmåga etc.

15. Hur många regndagar (1 mm eller mer) och hur många dagar med en temperatur på minst 25°C hade Stensele under juni - augusti 1983?

	Antal dagar med	
	Regn, 1 mm eller mer	Temp 25°C eller mer
A	20 - 30	5 - 15
B	20 - 30	15 - 25
C	30 - 40	0 - 15
D	15 - 20	5 - 15
E	30 - 40	15 - 25

16. På vilken ort passar nedanstående beskrivning in?

Det regnade minst 1 mm under 20-30 dagar. Under dessa dagar regnade det mellan 100-150 mm. Det var 25°C eller varmare under 15-25 dagar.

- A Särna
B Östersund
C Umeå
D Härnösand
E Jockmök

- Q

Försökspersonerna uppgav:

- B. Vilket av preparaten har i försöken haft den sämsta effekten på koncentrationsförmånan?

- A Placebo
B Neobarbital
C Mepallylnatrium
D Neobarbital + Mepallylnatrium
E Butenemal + Anprobarbital

CIVILA MOTORFORDON I SVERIGE

Antal civila motorfordon i olika län 1980

Län Counties	Person- bilar Passenger cars	Lastbilar Lorries	Bussar Buses	Motor- cyklar Motor- cycles	Traktorer Tractors	Terräng- skotrar Snow- mobiles	Antal personbilar per Number of cars per km ² land 1 000 inv 1000 inh	
Stockholms	460 735	34 647	2 445	2 127	9 902	1 454	71,0	302
Uppsala	81 504	4 879	536	543	10 646	374	11,7	336
Södermanlands	85 201	5 018	345	567	8 243	230	14,6	350
Östergötlands	134 674	7 836	627	675	14 839	258	12,7	343
Jönköpings	107 447	6 363	450	593	14 128	145	10,8	355
Kronobergs	63 783	3 831	202	339	9 739	58	7,5	369
Kalmar	87 394	4 716	376	426	13 533	118	7,8	362
Gotlands	21 238	1 475	102	196	5 979	12	6,8	384
Blekinge	54 831	2 867	202	372	5 223	14	18,8	356
Kristianstads	108 107	7 508	346	667	18 554	30	17,9	387
Malmöhus	259 115	17 189	1 071	1 626	22 909	105	52,6	349
Hallands	88 152	5 444	314	543	13 015	35	16,2	383
Göteborgs o. Bohus	235 213	15 557	1 029	1 506	11 063	113	46,0	330
Älvsborgs	155 222	8 538	599	835	21 278	223	13,6	365
Skaraborgs	101 535	5 560	370	592	21 679	107	12,8	377
Värmlands	106 383	6 130	439	425	14 954	887	6,0	374
Örebro	97 776	5 821	408	465	10 709	406	11,5	356
Västmanlands	89 904	5 156	328	429	8 696	488	14,3	346
Kopparbergs	108 683	6 925	455	556	12 552	4 549	3,8	380
Gävleborgs	104 899	6 416	471	565	11 021	3 612	5,8	357
Västernorrlands	96 038	6 260	369	427	10 637	6 793	4,4	358
Jämtlands	48 644	2 995	194	210	7 958	12 116	1,0	361
Västernorrlands	86 991	4 752	634	373	11 579	16 882	1,6	358
Norrbotnens	96 199	5 564	502	243	8 297	24 806	1,0	360
Okänt län County unknown	906	124	4	12	44	23	..	..

Antal civila motorfordon i Sverige 1950-1980

	Person- bilar Passenger cars	Lastbilar Lorries	Bussar Buses	Motor- cyklar Motor- cycles	Traktorer Tractors	Terräng- skotrar Snow- mobiles	Antal personbilar per Number of cars per km ² land 1 000 inv 1000 inh	
Hela riket Sweden								
1980	2 882 956	181 571	12 796	15 312	299 197	73 839	7,0	347
1979	2 868 302	177 879	12 644	15 569	289 459	64 218	7,0	345
1978	2 856 178	172 774	12 687	18 203	289 512	55 222	6,9	345
1977	2 857 141	169 129	12 816	21 503	286 778	45 638	6,9	346
1976	2 881 311	165 183	13 209	28 396	278 237	38 406	7,0	350
1975	2 760 264	156 648	14 066	33 087	266 433	30 635	6,7	336
1970	2 287 709	144 521	14 254	41 305	243 468	..	5,6	283
1965	1 792 671	131 554	10 295	64 419	234 425	..	4,4	231
1960	1 193 913	121 858	8 250	167 593	183 798	..	2,9	159
1955	636 543	110 043	8 309	292 378	133 002	..	1,5	87
1950	252 503	84 904	7 546	212 378	..	..	0,6	36

Kommentar: Uppgifterna avser civila fordon i trafik (avställda fordon ingår ej) och grundar sig från och med 1972 på trafiksäkerhetsverkets centrala bilregister. Uppgifterna för tidigare år baseras på det äldre centrala bilregistret vid SCB.

Källa: Statistiska meddelanden (SM) T 1976:4.7, 1976:4.10, 1976:4.15, 1977:1.7, 1977:1.11, 1981:13 (SOS). SCB.

13. Till vilket användningsområde gick största andelen av flis, ribb, spån m m?

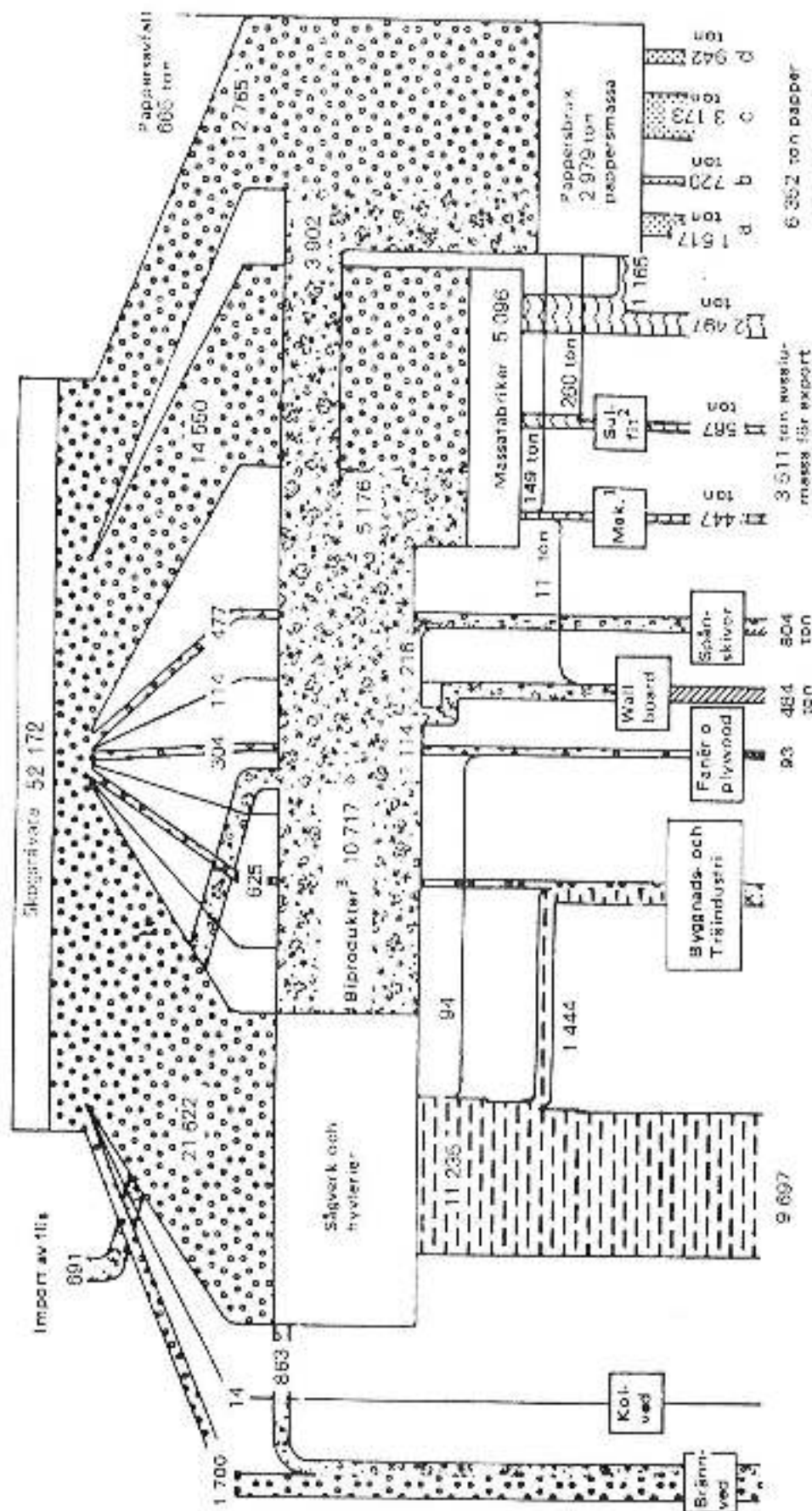
- A Byggnads- och träindustri
- B Wallboardtillverkning
- C Massatillverkning
- D Papperstillverkning
- E Brännved

14. Hur stor andel av det papper som framställdes blev töningspapper?

- A Cirka hälften
- B Cirka en tredjedel
- C Cirka en fjärdedel
- D Cirka en femtedel
- E Cirka en tiodel

INDUSTRIVRKE OCH SKOGSPRODUKTION

Schematisk bild över förbrukningen av industrivirke och brännved samt produktionsflödet från den svenska skogsindustrin 1979, 1 000-tal enheter - m³ i fast mått, där ej annat anges - .

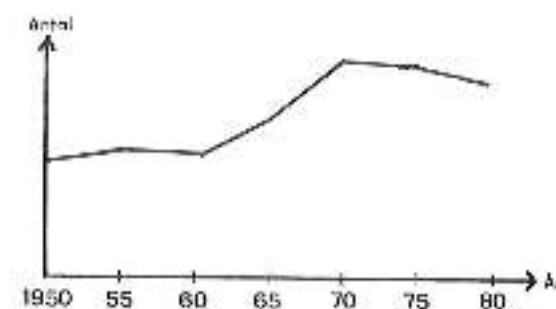

- 1 Inkl. skivskenisk massa
- 2 Inkl. dissolvingsmassa
- 3 Flis, ribb, spån m m

- a Tidningspapper
- b Annat tryck- och skrivpapper
- c Annat papper och papp ej vidare bearbetat
- d Annat papper eller papp

Källa: Skogsstyrelsen, Sveriges officiella statistik, Skogsstatistisk årsbok 1980, lämnad 1982.

9. Vilket fordon har haft en utveckling som illustreras av nedanstående kurva?

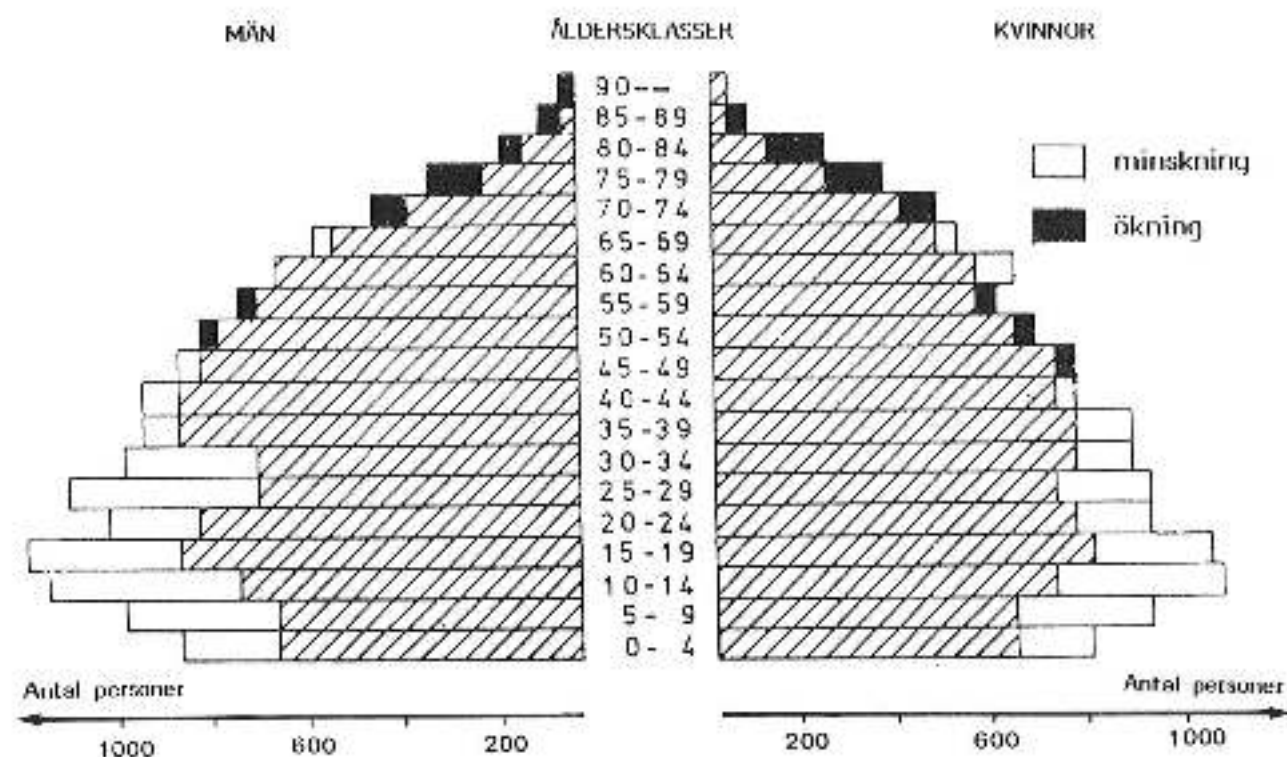
- A Personbilar
- B Lastbilar
- C Bussar
- D Motorcyklar
- F Traktorer

10. Vilket län hade 1980 en biltäthet som närmast motsvarade hela riket ifråga om antal personbilar per km² land och vilket län motsvarade hela riket ifråga om antal bilar per 1 000 invånare?

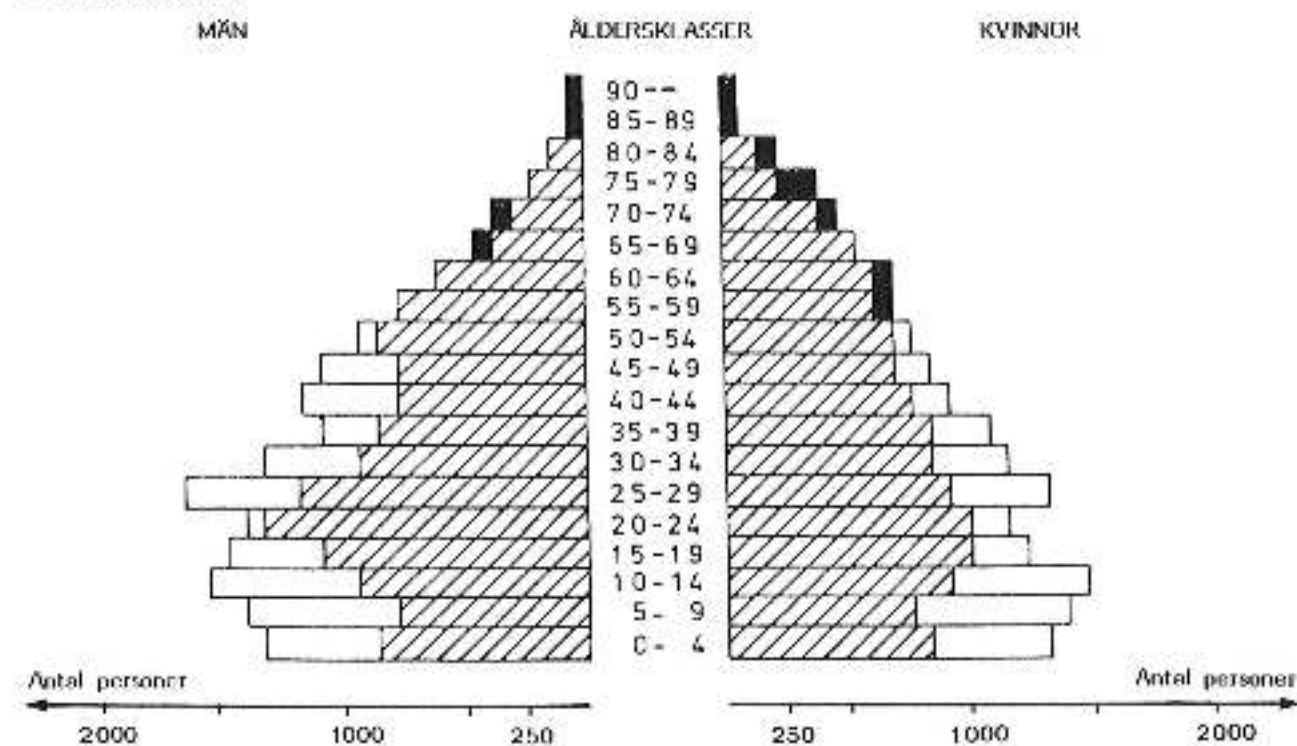
- A Kronobergs län respektive Södermanlands län
- B Kronobergs län respektive Östergötlands län
- C Kalmar län respektive Malmöhus län
- D Gotlands län respektive Västmanlands län
- F Gotlands län respektive Södermanlands län

BEFOLKNINGSPROGNOS FÖR GÄLLIVARE OCH KIRUNA KOMMUNER 1975-1985

Gällivare kommun

Kiruna kommun

Prognos om förändringar i befolkningens storlek och sammansättning åren 1975-1985 vid en snabb reducering av antalet arbetstillfällen inom LKAB.

11. Ungefär hur många personer i åldern 60-64 år beräknades man att det skulle finnas i Gällivare kommun 1985?

- A 700
- B 850
- C 1 050
- D 1 250
- E 1 400

12. Vilken förändring beräknades ske inom Kiruna kommun 1975-1985 i fråga om antalet barn yngre än 5 år?

- A Det beräknades minska med ungefär 1/4
- B Det beräknades öka med ungefär 1/4
- C Det beräknades minska med ungefär 1/3
- D Det beräknades öka med ungefär 1/3
- E Det beräknades minska med ungefär 1/2

Delprov 1: ORD

1	E	11	B	21	A
2	B	12	D	22	E
3	C	13	C	23	D
4	D	14	A	24	B
5	E	15	D	25	C
6	A	16	E	26	D
7	D	17	B	27	D
8	C	18	A	28	C
9	A	19	F	29	C
10	B	20	E	30	E

Delprov 2: NOG

1	C	11	B
2	E	12	E
3	D	13	A
4	B	14	D
5	D	15	E
6	A	16	C
7	C	17	A
8	E	18	D
9	C	19	C
10	D	20	E

Delprov 3: LÄS

1	C	7	C	13	C	19	B
2	A	8	A	14	A	20	D
3	B	9	B	15	D	21	C
4	B	10	C	16	B	22	A
5	C	11	B	17	D	23	D
6	A	12	C	18	A	24	B

Delprov 4: DTK

1	B	11	D
2	C	12	C
3	E	13	C
4	E	14	C
5	B	15	A
6	C	16	A
7	D	17	B
8	E	18	E
9	C	19	B
10	D	20	B

Delprov 5: AO

1	B	11	C	21	A
2	C	12	C	22	B
3	B	13	A	23	D
4	A	14	A	24	D
5	A	15	A	25	B
6	D	16	D	26	D
7	A	17	B	27	A
8	C	18	C	28	D
9	B	19	C	29	C
10	D	20	A	30	D

